

MEZEY DÁNIEL

Hallották már Glaumber úr kintornáját?

(III. DÍJ)

A homályban még mit sem tudni, de amint Glaumber úr kintornája Szent Vince ünnepének másodnapjába csöndben átgördül, egyszerre hajnalodik.

Tavaszelő havát mutatja a derengésben a verkli oldalára festett kankalin.

Most már láthatják Önök állani a városkánkat. Úgy csillog könnyű pirkadati fátylaiban, mintha éj nem lett volna.

Minek csodálkoznának?

Fülüket éri az első nesz is, a verkli kerekei most kezdik költögetni a követet. Kísérik Glaumber úr sánta lépteit. Figyeljék csak, ahogy a különös imbolygás végigméri a városszéli sáncot, aztán a szendergő utcákra tér. Ha követik, előbb a vámház lesz látható. A mestersor ringatózik a lakatosok és tímárok műhelyeivel. Juharfák mögé bújik a mészárszék, palánkjait megérinti a derengés. Moccan a piactér, ha megállanak a párolgó lacikonyhák előtt.

Lassan megfordul a verkli kerekei alatt az egész város. A vendéglő is, a doktorék háza is. A posta után pedig már készüljenek.

Mert íme, a főtér tárul Önök elé az alvó Városházával, melynek ormán márványból való Vince-címer dicséri a várost. És nem hiányoznak a zászlók sem. A Báli tér, így nevezik. Ugye szép?

A hársak alatt e hajnalon sörsátor dől másnaposan a fölpántlikázott zenekari emelvénynek. Kiürült hordók fölött lampiont himbáló szellő emlegeti a tegnapi ünnepséget.

Glaumber felemás lábain még imbolyog kicsit a szétszórt szalagok közt, azután megállapodik. Most szemügyre vehetjük őt és hangszerét is.

Barna a kis hajlott ember kabátja, keménykalapja furcsa, apró szemek fölé tart árnyékozó ereszt.

Ilyen Glaumber úr.

A lakkos deszka mályvaszínű, s kikelet havának kankalinja immár második napja terjeszti róla olajmázszagát. És még egy kicsi tükör is van a virág levelei között.

Ilyen a verkli.

De csakugyan, hallották-e már Glaumber úr kintornáját?

Mert ebben a pillanatban villan a doboz sárgaréz karja, mintha a megvirradt nap a kezdésre aranyfényvel maga adna jelt, Glaumber hunyorogva kalapját

emeli, kopasz feje elővillan, meghajol. És a koratavaszi levegő gyöngyözően megcsendül.

Az első hang a kandeláberek közt gurul. Egy üveggolyó ütődik a Városháza falának, mire a megelevenedő hársak fölött a toronyban fölriad hortyogásából az éjjeli tűzvigyázó.

Gurul a második, s Glaumber egy szétcsapódó zsalu felé emeli kalapját.

A harmadik meghajlás a fűszeres Halápi borzongató ásitását üdvözli, a negyedik hang egy kapu nyikordulásával egy.

A tekerőkar forog, s a hangok egyre dülöngélnek a sípládából. Peregnek, búgnak és pattognak. Mint mikor a hosszú sor dominóból egy megbotló föltartóztathatatlanul dönti magával a többit. Mint zárás után az Arany Tűzok ajtajában Verőczey úr támolygó asztaltársasága.

Forog a kar, Glaumber úr egy ünnepi számát játssza.

A soron következő dallam alatt minden ablakban szellőzködő vankosok dagadnak már. Egy fuvaros szekér zörgését hallhatják az alsó városból, azután a sétálóutcában Blauzing úr vonja föl rőföskereskedésének redőnyét. Cseléd-lányok lépdelnek kosárral a karjukon Vödreg mester hentes- és mészárosüzlete felé, s igen, kihúzott derékkal szemléljét tartja Patak csendbiztos úr is. Vajszinű az igyekvő hivatalnok urak vászonöltönye. Sulyom doktor egy súlyosabb esethez siet.

Forog a kar, s mikor a kintornás a köré sereglett galambok kíséretében, a szembe jövő úriasszonyok előtt hajbókolva a megelevenedett térről a Temp-lom köz iránt indul, a fölszálló muzsika már egész a kémények szájáig fölér.

Lám, arany reggelt hozott az a kankalin.

Minden ékszerét fölöltötte már a nappal, amikor egy Szomorszegi nevű fiatal úr, lelkében sötét sejtelemből érlelt bizonyossággal, kilép az utcára. Elvakítja a fény, mert szeme homályhoz szokott a zsaluk mögött, hová a töprengés számúzta napokra. Lakának ajtaja előtt akkor biceg el az öreg Glaumber. Forog a kar, a levegőt örvénycsigákkal bodorítja. Gurgulázik a doboz, és amikor a gondterhes úr a szándéktól kergetve, hogy szörnyű aggodalmában végre választ találjon, lelép a lépcsőről, a körben forgó dallam éppen ahhoz a részéhez ér, ahol mindig botlik egyet-kettőt, különösen. A hirtelen fölröppenő galamboktól nem látja a fiatalember, hogy a kis tükör a tavaszi napban csillan egyet. Szomorszegi nekibátorodva a csendbiztosság felé indul. Siető alakja mögött a kintornás mélyen meghajol.

Hetekkel ezelőtt éppoly távol állt lelkétől bármi gyanú, amint okos homlokától a komorság. Am egy könyv akadt a kezébe. Afféle füzet. A borítója rég leszakadhatott, a tartalma viszont így is érdekesítőnek látszott. De az olvasgatásból tépelődés lett, konok és izgatott, míg végül megpattantak a betűk zárai, s a sorokból kivehette a figyelmeztetést.

Aljas terv volt készülőben. Gyilkos merény sem lett volna eszeveszettebb, vad vérengzés sem iszonyúbb. Hallott pedig gyerekkorában a cselédektől cse-csemőket étető asszonyokról, s egy elvetemültről, aki hajadonok vérért vette. És maga is megérintette annak a külföldi bankócsinálónak a ruháját, akit, hála a hatóságnak, épp az ő városukban lefogtak és a piacon megbilincselve kiállítottak.

Csakhogymás volt az, ami most küszöbön állt. Valami fajtalan és képtelen összeesküvést forraltak valahol, a magátólértetődőség leplei mögött. Nem közönséges csirkefogók és nem is határvidéki haramiák garázdálkodásától tartott. Talán még nem is léteznek annak az ismeretlen tettnek az elkövetői. Hiszen ebben reménykedett.

Mindenesetre eltökélte, semmi áldozatot nem latolgat majd, hogy még idejében megakadályozva a gaszág kiteljesedését megmentse a város ártatlan lakóit.

Pillantsanak az ifjú úrra, ahogy leszegezett fejjel halad a csillámlásban a városi közönség között. Csak Marcell tisztelendő úrnak köszön. Mindörökké, édes fiam. A pap nyájasan bólint.

A csendbiztosság épülete előtti téren a duzzadt gégejű rikkancsfiú kiabál teli tüdőből. Bízattja a járókelőket, vegyenek Halápi fűszerüzletében a most érkezett kitűnő füstölt halból, és a mindig friss mandulás süteményből. Halápi neve biztosíték a kifogástalan minőségre!

De Szomorszegi semmit se hall, annyira gondjaiba mélyed. Így lép be a csendbiztosság kapuján is. Az öreg posztoló káplártól Patak főparancsnok úr után érdeklődik, kissé követelőző hangon.

Ügyét illető minden kétsége eloszlik a hivatali helyiségek megnyugtató sűrűsége láttán. Egyenruhák feszülnek, az írások most állítják össze a délutáni jelentéseket. A tiszt szolga hivatja Szomorszegit.

Óhó, tisztelt Szomorszegi úr! Micsoda öröm!

Peckesre pödrött bajusz fénylik.

Íme, Patak főparancsnok úr.

A pamlagon kínál helyet a fiatalembernek.

Igazán, igazán! Hogy fontos, halasztást nem tűrő ügy?! Jaj, jaj.

Elnéző a mosoly.

Szomorszegi előrukkol mindazzal, amit a csalárd készülődésről tud. Beszél összeesküvőkről, pártütőkről.

A mosoly rendületlen, a szemekben mégis megütközést láthatnak. Patak főparancsnok úr fölkel. A nyájasság közepette sem felejtheti a felelősség szigorát.

Ugyan, ugyan. Uraságod megfeledkezik mind az éber helytállásról, mind az erőfeszítésről, melyet szervezetünk lankadatlan tanúsít a törvénytisztelő lakosok érdekében. És, ami még helyteleníthetőbb, nincs bizalommal polgáraink

józsága iránt sem. Hiszen gondoljon a mindenütt megnyilvánuló, megbízható emberi értékítéletre!

Patak főparancsnok úr a szemben lévő ablakhoz lép, s jelentőségteljes mozdulattal kitarja a bizalmatlankodó előtt. Beszökken a kikiáltófiú hangja.

Utóvégre csak elegendő bizonyíték önnök is városunk régmúltba vesző eredete, a régi családok fönnállása, s hogy örököseik, mi magunk, itt élünk, és kifejtve munkánkat gondoskodhatunk a gyermekeinkben mindennek fönnmaradásáról. És hogy van, ami ezt szavatolja nekünk.

E komoly szavak közepette a csendbiztos Szomorszegi felé mutat egy pecsétnyomót. Igen, rajta a városi címer.

A rikkancs még mindig kiabál.

Törvény, meggondoltság. Csakugyan.

A csendbiztos most egészen közel hajol. Elvégre a hit, a tudomány is ezt igazolja.

A kiabálás csak most marad abba. A főparancsnok úr kissé még összevonva tartja szemöldökét. De amint láthatják, így a legbizalomkeltőbb.

Szomorszegi csillapuló kedéllyel búcsúzik el a derék tisztviselőtől. A csendesülő utcán is érzi még a bátorító vállveregetést, eltűnődik a hallottakon.

Egy hazatérő szódásszeker zörgésében most száll alá az alkony. Csoszogás. Fülke bácsi, a Városháza mindenese kászálódik le a létrájáról, kezében összetekert ünnepi zászlók.

Odahaza, a fűszeres Halápinál a mennyezetről egy kés ereszkedik le lassan.

Egy villa is alászállt már az étkezőasztalra a gerenda árnyékában várakozó vaskos, barna bőrborítású könyv, néhány aranykeretes csíptető és vörös álszakkál közül. Fűzőld pettyes nyakkendők is himbálóznak ott.

Az asztalon nagy tál barackkal töltött kappan burkolózik orjaleves gőzébe. Mellette csöves fánk és pite. Nyílik az ajtó, a kappan mintha most csukná be gyorsan a szemét.

Halápi roppant vacsoráját láthatják.

És itt van Halápi maga. Föltúri ruhaujját. Leül. Kezébe veszi az evőeszközöket. És munkához lát. A felesége, aki egy kevés süteménnyel már jóllakott az imént, a háttérből figyel. A fűszeres nem szenvedheti, ha kiszedik elé a levest. Maga emel ki nagy darabokat a pecsenyéből is. Fenséges a fánk, fahéjjal van meghintve.

Most beesteledik. Halápiné a hitvesi ágyat veti.

A hálószoba ablakán verklhang szűrődik be.

Az asszony eligazgatja a dunyhát, fölpupozza a párnákat. Bejön Halápi is. Levetkőznek, a férfi fölrakja bajuszkötőjét. Előbb őt nyomja el az álom. S ahogy végül az asszony is álomra hunyja a szemét édesen horkantgató ura mellett, már csak a kintornát látjuk, amint a tavaszi estéből kigördül.

Nyár havát búzavirág hirdeti kéken a sípládáról. Meleg napokat tölt be az olajmáz illata. Glaumber barna kabátjában áll és megemeli kalapját. Ünnepi számait játssza.

Szomorszeget láthatják, ha a pinceablakokig hajolnak. Az áldozatkész ifjút félelme űzte ide, amely azóta ismét föllobbant. Most kissé soványabb, halovány, mintha vérszegénység gyötörné. Napról napra keresi homályban, nyirkos zugban a talányt, hogy elrántva a rejtő leplet csírájára reábocsássa a tisztesség napvilágát. Hiszen birtokában van a becsület fegyvereinek, igen. És tisztában van már üldözöttje természetével.

Azt keresi, ami árnyékban iszkol szájában mentve önmagát. Ami vak önön nemlétezése iránt, és így fakad létre. A fekélyes kelést, az üszkös vérfenét. Jaj, elegendő egyetlen ellentmondást megtűró pillanat, több nem kell egy képtelen lehetőségnél, és már fölütötte fejét.

De Szomorszegei készen állt bölcsőjéből kirázni idejében még, mielőtt szétterjeszthetné mérgét.

Tűvé tesz száz avas fiókot egy elrebbenő körvonal után.

Üldöz kulcslyukon átsurranó árnyat.

Ládát feszít, neszt hajszol.

Mintha hirtelen meglátna valamit, egy elhagyott szekrényhez ront, s kirántja egyetlen fiókját. De csak egy kicsi mintás női keszkenőt talál benne.

Ilyennek láthatják őt.

Am figyelmüket ekkor Sulyom doktor úr vonja magára. Éppen Szomorszegei pinceablaka mellett szalad föl a lépcsőn. Szemügyre vehetnék, ha nem nyitna be nyomban. Sürgősen hívták, az eset valóban nehéz. Mert Patakné asszony vajúdik a házban, s tudvalevő, Patakék régóta várnak már óhajuk beteljesedésére.

A bába már ott van. Nagyon szenved a jó asszony, nyögését az ablak üvege nem fogja föl. Az orvos orrára teszi aranykeretes csíptetőjét, föltűri ingujját, az eléje rakott mosdótálban gondosan kezét mos. Ezalatt a ház tébláboló urát a bába kitessekéli az előszobába. Vízet melegít a konyhán a szobalány, törülközőt hoz be. Patyolat lepedő várakozik széthajtva.

Patakné egyre nyög. Az orvos nagy táskájából műszereket szed elő, láthatják, a csíptető mögött mennyire összpontosít. A bába is avatott mozdulatokkal teszi a dolgát, nyugtatja az asszonyt.

Az ablak előtti naspolyafán egy kicsi trombita figyel feszülten. Erősödik a nyögés. Patakné igézett arca eltorzul, az ágy fejére különös sugallat száll. Kint is hallani, ahogy a nyögés fölerősödik, majd elhalkul. A trombita csecsemőhangon fölcsilingel.

Forog a kar. Hallgassák Glaumber úr kintornáját! A Kishíd utcában bűg a doboz, a hangba belévegyül a rikkancs kiáltása. Most Dömötör úr korcsmá-

ját dicséri. Mert itt a csapszék az utcavégen, éppen az órás Selmeci üzletével átellenben.

Egy átutazó idegen úr kocogtatja a macskakövet palcájával, tanácstalanul forgatja a fejét. Aztán odalép a guruló kintornához. Órásüzlet után tudakolódik. A keménykalap alatt mentegetőzők lesznek az apró szemek, mint akit tetten értek, az ajkak megrándulnak. Különben merev marad a viaszszínű arc. S bár az öreg Glaumber sosem mondhat mást, mint amit lát, mert hiszen néma, azért nem hiábavaló az utazó kérdése. Úgy mondják ugyanis, hogy a kis tükör a kintorna oldalán minden kétségben választ ad. És csakugyan, az órásüzlet előtt elgördülő dobozon, épp a búzavirág közt megcsillan a nap, s a tükörben az úr megpillantja Selmeci cégéret. Ahá, mosolyodik el, s köszönve sarkon fordul.

Tessék megtekinteni Selmeci üzletét!

Megnyerő, deres úr az órás, és a mesterségében is nagy tekintélynek örvend. Az üzlet félhomályában száz ketyegés közt ül. Hunyorítva tart szemén egy nagyítót, s egy különös szerkezetbe tekint. Addig nem is mutatja, amíg az kezében tartott csipeszének egy mozdulatára izegve-mozogva el nem indul. De így is ki érthetné?! Forgó kerék, fogasléc, megannyi rugó. Ennyi csavar közt mintha a semmibe néznének.

Ám egy lap kerül elő, fehér és tiszta, fekete számokkal. A sötétben világos kör, rajta mutató egyszerre három is tüsténkedik, ahogy Selmeci most a fénybe tartja. Takaros így valóban.

De úgy mennyibe kerülne?

Az órás a fejét rázza.

Ha várnak egy keveset, mást is láthatnak. Lám, kismadár rebben elő a kirakat napvilágába, s kakukkolni kezd. Egy doboz fedelén csilingelő muzsika halatára apró emberkék táncba fognak.

Ha tetszik, ebből vegyenek!

Az utcán is minden cseng-bong. De Szomorszegi a nyári este fodrozódó, fényesen lebomló leplei közt leszegett fővel indul haza. Így azt sem láthatja, hogy vörös fürtök takarásából egy szempár kíséri útját.

Továbbfordulván már érett szőlőfürtök köszöntik a verklin szüret havát. Glaumber úr tekeri a kart.

Szomorszegi fölgyűrt gallérral, magába temetkezve baktat a hűvösödő időben. Körül se néz. Egy bérkocsis épp hogy meg tudja állítani a lovait, éktelenül káromkodik. Szomorszegi azt sem veszi észre, amikor az arra tántorgó Verőczey úr nagyot kurjantva kínálólág feléje tartja üveg borát. Szomorszegi már csak komor gondolatai közt él.

És egyre többet ért ellenfele természetéből. Érti mikéntjét közlegő születésének. És érti, minden késő már, ha az bekövetkezett.

Valami, ami nincsen, nem lévő cinkosára talál majd. Mintha volna neve, megszólítja, abban a pillanatban, midőn hálából már választ is kapott. Így magyarázzák majd egymással magukat, önmagukkal egymást. Jobb kéz a balban körbe állnak, és a létezés emígy megkaparintva ámitó örvendezésbe fognak. Mert elég, hogy hisznek immár. És létükre indokot csak maguktól várnak, mert megszületett a dolog, amely az értelmével azonos. A fekély az értelem testén, a kör jegyével.

Szomorszegi fűtetlen, poros szobájában álló nap görbed papír fölé, kezében körzővel. Figyeli a szemfényvesztés köreit.

Látja a körző nyomán önmaga felé növekedni a még ártatlan íves csíkot, látja érthető haladását. De azt a pillanatot akarja érteni, amelyben a testtelen vonal egyszerre kiterjedést nyer. A balvégzet csúfondáros mozdulatára kíváncsi, az utolsó csillogó pontra, amely a kérdést alig szüli meg, már el is rejtette a választ.

És ha valahol már ott lapul a gonosz síkidom?! Gyomrában vajon mit rejt? Szomorszegi arcélét eszelős fény rajzolja, kérdő tekintetétől lánggra lobban a papír. Ám a tucatnyi körzőnyomot szóra nem bírhatja.

Összetör kerek tányért, fölpatint kerek zsebóráát, de benne mit se lel. Fölkerekedik, s az utcán a kádárok kinnfeledett hordóiba les. A bognárműhelyek körül ólalkodik, fürkészi, hogyan ütik a mesterek a küllőket a kerekék agyába. De mindhiába.

A tépelődés kínzó szögeivel fölszórt útján végre egy vasárnap a templomba indul, hogy meggyónjon.

A templom felé a Vince-kert mellett kell elhaladnia. Itt surran be háta mögött a kapun a doktorék fia.

Jártak-e már a város legszebb parkjában, a Vince-kertben?

Akár egy festmény. Fű, virágok. A tölgyek árnya tiszta padokat vesz karjába.

A sétány végében szoborként őrködő Szent Vince jóvoltából megláthatják a színeket.

Itt vannak mind. Látni bíbort, kéket. Mályvaszint. És fehérét. Ha szemük útja a szépségen át vezet, az igazságról is többet megtudhatnak.

Ősz barnáján a rózsaszínt pillanthatják meg, ha észreveszik selyemruhájában, kalapjában Kotora kisasszonyt. A postamester leánya messzire tekint. Foltok nyugtalan gyűrűiben mintha várna valakit. Bólintanak az ágak a szélben. A doktorék fia, az ifjú Sulyom tűnik föl amottan. Színek szökellése. Az ajkak pirosát mutatja egy csók.

Szebb mi lehetne?

Egy csoport bokor mögé kerülnek, kézsorongatás és forró fogadkozás mozdulataival játszik a sárguló lomb. A leány belékarol az ifjúba, sétáló alakjuk hol eltűnik, hol fölbukkan.

Mivel nagyon beteg már az öreg, nyugdíjazott postamester, a lány sajnos ritkán jöhet el. A fiatal Sulyom lehajtott fejjel jár mellette. Az apja orvosnak taníttatja, de ő eltökélte, művész lesz. Ahogy szemérmes ösvényükön szemközt fordulnak Önökkel, a fiatal Sulyom kabátja alatt fűzőld pettyes nyakkendőt láthatnak, amelyet szerelmesének kedvéért kötött föl, aki szereti, ha egy kissé gyerekesen öltözködik. A leány kezében kicsi mintás, csipkés keszkenő van, kedvesétől kapta ajándékul. Ahogy kar karban lépnek, egymást érintő vállukra különös ígézet rebben. A fejük fölött két csengettyű lopva megcsendül egy ágon.

A fasorban Ruzanics tanító úr vezeti a városi iskola elemista fiúcskáit.

Az özvegy tanító jó, melegszívű ember. Mennyire szerette feleségét! S a gyászév letelte óta már hányadik esztendeje nem visel feketén kívül mást. Feketén. És fehérén. Amilyen fehér nagy lelke is, melyet annyi időn át asszonynak meg nem nyitott, jóllehet fejét a dér még nem illette.

A tanító úr mindent fölismer, ami rossz, de a jóról még többet beszélhet. Ezért vezeti a szoborhoz a gyerekeket.

Látjátok ezt az urat?

A márványból faragott, nevető arcú szentnek joga van jobbában, melynek feje egy házat formáz, a baljával jámbor, elutasító mozdulatot tesz.

Ő az, ki a legenda szerint egyszer magasságos nagy csudát mívelt.

Mert történt, hogy egy tollatlan, csonttalan, vak sárkány képében közelgett a pusztulás egy tucatnyi tehetetlen lélek felé, kik a végeláthatatlan pusztaságban étlen és kiszolgáltatottan tengődtek. Olyanok voltak magányukban, akár a szélhányta kórók. A szörny torkában láthatatlan lidércfény kígyózott, s némán őrlő lépteinek emésztő ereje előtt nem lehetett készen semmi sem menekülni.

A szent akkor előlépett. S hitét sokszorossá megerősítvén karjának egyetlen áldott mozdulatával megszentelte a szegény lelkek viskóját, amely pedig nemcsak szűkös volt, de olyannyira gyöngén állott, hogy falain, mint az aszaló levegőn, át lehetett látni. Úgy igaz, akár a semmi levegőn. És a férfiú bizalomra intette a kétkedőket. Amazok vonakodva bár, de behúzódtak a düledező kunyhóba akarata szerint.

Így történt, hogy a rém hozzájuk jutott minden időktől fogva való néma dülésében. Megborzadtak hideg lehetétől, ahogy körülölelte őket. De mikoron hatalmát rájuk terjeszthette volna, éreznie kellett, hogy hiába már ködteste, ha végtelenjében kirajzolódott a földönfutók gyarló menedéke, hiába örök csendje, ha benne elhangzott az ágrólszakadtak reménykedő sóhaja.

Azután megparancsolta a szent férfiú, hogy higgyenek. Serény vigyázattal emeljenek tehát erős falakat a megbecstelenített, halott rémen, akár ha jó, köves talajon, testté lett testéből vegyenek hozzá téglát pirosan kiömlő vérenek habarcsával. Avégből pedig, hogy a csoda illékony lelke immár el ne szökhesen, hanem átjárja az építkezők elméjét és szívét örökké.

S azok ím munkába fogtak legottan.

A tanító úr szavait a fiúk mind kabátgombnyira nyíló szemmel hallgatták.

Hát ő a mi városunk védőszentje.

Nézzétek a jogart! Varázslata, mellyel a szörnyet legyőzte, csak bennetek válhat valóra. Ő elétek tárja mindennek az értelmét. Az igenét és a nemét. Örül a szép gondolatnak, de az oktalanság is százszor és ezerszer inkább kedvére való, mint az, ha nem vélekednétek sehogyan sem.

Élétek nyújtja persze, mit is mondjatok a szeretetre, és miként vessétek meg, ha lehet, a gyűlölséget. Mégis a leginkább attól óv benneteket, hogy valahogyan nehogy ne érezzetek semmit.

Mert ha nem érezték semmit, akár a semmit is megérezhetitek.

Hát ekképp int benneteket.

Bizonyára tudjátok, ki az, akiről meséltem nektek.

Ruzanics tanító úr várakozón néz kis seregére.

Szent Vince!

A kőarcról, az örvendező száj szögletéből nem tűnik el a kis mosoly, úgy méri végig a szobor a ragyogó arcú gyerkőcöket.

Glaumber bácsi!

Ezt a kis Petrók gyerek rikkantja, a vendéglős özvegy Petrókné eleven fiacskája. A tanító úr kedvteléssel bólint.

Mert valóban. A kintorna mintha szólni egy percre sem szűnt volna meg, úgy jelenik meg bűgva és peregve, s a hang nyomában a kintornás is előlép a szobor mögül. Kis örvendező mosollyal a szája szögletében szolgálatkészen hajol meg. Szól a verkli a Vince-kertben. Glaumber úr szép őszi számait játssza. Hallgassák őket! Ha pedig volna valami kérdeznivalójuk, ne feszélyezze Önöket a kintornás zavarba ejtő mosolya, és hogy csak annyit mondhat, mint amennyit lát, mert hiszen néma, és ha kalapját úgy emeli is viaszfényű arca elé, mintha valami takargatnivalója volna, akkor se zavartassák magukat, elvégre ott csillog a kis tükör a sípláda oldalán mindig. Ha csak éppen tudni kívánják, hogy mennyire jár az idő, bízvást kérdezzék meg azt is, a kis lapocska most épp a toronyóra látnak.

Meglátni a tükörben a választ mindenre.

Vagy talán nem hiszik, hogy ilyen egyszerű?

De most figyeljenek ismét Szomorszegire, aki elindult, hogy meggyónjon.

Az ősz festékei vállára hullanak, színezik szemét, arcát, ahogy sehová sem nézve ballag. Hajadonfótt van, nem érzi a lassan hidegre forduló időt.

A paplakhoz ér, zörget az ajtón.

Maga az? Marcell tisztelendő úr atyai tekintetben a fiatalemberre.

Atyám, vétkeztem.

Igen, fiam.

Sokszor. Szüntelen.

Bizony hosszú ideje távol marad az ájtatosságokról, és engem is kerül. Isten szolgálatát nem hanyagolhatja el! A pap beljebb tessékeli és maga mellé ülteti az elbitangolt bárányt.

Hiszen szolgálat az, amiért elmaradtam, mondja a fiatalember.

A fény, amelyet szemében parázsolni látok, megijeszt. Olyan űzött, mint aki hasztalan hajszol valamit. Meglehet, rossz helyen keresgél, gyermekem.

Szomorszegi bölint. Hallgat. Azután előadja keserves tudását az egyház tiszteletreméltó szolgájának. Az kis vörös szakállát simogatva elnéző rosszalással ingatja fejét, mint aki tudta ezt, hiába. Amikor véget ér a beszámoló, így szól.

Lám igaz. Bizonyosságát adja eltévelyedésének és az úr iránti bizodalom elvesztésének, amint így beszél. Ha jól értem, önáltatásról szolt az imént?

Egy majdan egyre terjedő önámításról, igen. Amely falánkságában, s hogy létét semmi se fenyegetse, egymás után kebelezi majd be ártatlan áldozatait.

Kezdetben csupán egy parányi csomó ez, melynek rejtekén a semmi fog önnön létezésének magyarázatába belebonyolódván egyre-egyre csak terebélyesedni, mint valami gubacs. És meglehet, még nem volna késő letépni és kéréhetetlenül tűzre vetni. Talán valaki kimondhatná még idejében a kemény ítéletet. De én már erőmet vesztettem.

Szomorszegi megtörtén hajtja le a fejét.

Meg kell vallanom a legsúlyosabb bűnt, atyám. Én meginogtam. Olykor már nem is bánám, ha beteljesedne a végzet. Bár ragadna el engem is az a hatalom, csak hadd tudjam meg, mi is ő, s létének mily titkos rendszerét rejti szívében. Bent, a kör mélyében. Ha beléje veszek is, de a határoló vonalán, egy pillanatra hadd értsem meg, hová kerülök. Mert tudom persze, bent, az ő birodalmában már ismét semmit sem érthetek majd.

Az egyházi bölcs iszonyodással hallgatja végig az ijesztő szavakat. Majd tisztos szakállát elengedve ültéből szólásra emelkedik.

Engedd az ítélezést annak, akire tartozik, fiam! Hagyj föl ezekkel az oktalanságokkal! Erős bennünk a mi hitünk, térj meg belé, s kívánd, hűtse le fölhevült, vétkező arcodat. Nézd a világi törvényt és a tudományt is, lám nekik is hihetsz, mert az igaz bizodalom kenetét veszik magukra.

Most pedig mennem kell. Egy új bárány lép az egyház nyájába. Vagy talán nem tudja, hogy a kis Patak fiú keresztelője érkezett el ma?

Ősz télbe fordul tehát, amint az utcákon megjelenik a verkli oldalára festett jégvirág. S hó látható Glaumber úr keménykalapján, hajlott kabátjának vállain.

Szállongó ezüstben forog a kar.

Télen sem kevésbé szépek a verkli dallamai, igazán.

Egy kabátgallérjába burkolózó alak tűnik föl mostanában a város eldugottabb részein. Mint aki eltévedt hulló gyémántfüggönyök közt, csodás sugallatok hallatán.

A lázas Szomorszegi egy nap a városi könyvtár Vince-termébe kér bebocsátást, hol a vastag diófa-burkolatú falak közt a tudós professzor urak szokták rendszer eszmecseréiket tartani. Épp egy fontos tanácskozás közepén találja Szömjédi és Kevény urakat, és a neves Harsch professzort.

Szömjédi címzetes doktor úr leveszi szemüvegét, úgy néz a beóvatlankodóra. A fiatalember homályos tekintettel kezd a beszédbe, köszönni is elfelejt. Alázatosan tudakozódik egy ügyben, amelynek végére szeretne járni, s ezért kéri a tudós urak tanácsát.

Tettesekről és körről beszél, szavai olykor elakadnak. Meg-megtántorodik. Kevény doktor úr kéri csak meg, üljön le végre. Szömjédi, bár lógó, fehér szemöldöke alól szigorúan tekint a merész ifjúra, örömét alig képes palástolni. De a válasz lehetőségét a neves Harsch veszi magához. Vontatottan kezd beszélni, magas homlokán nyugodt fény játszik.

Nos, uram, bizonyára valamely középkori körmágiáról szóló iromány zavarta meg a fejét. Korántsem meglepő. Ismerjük mindnyájan a példákat, amilyenek a bocskaszenti lúdvérckerékről terjedő híresztelések, vagy akár éppen az apátszólósi úgynevezett denevérmalom titokzatosnak vélt esete. Könnyen meglehet, hogy az élelmes szerző éppen ezekből merítette témáját. De azon sem csodálkoznék, folytatta a tudós, ha fölhasználta volna a düledezésében valóban meglehetősen szabályos kört kirajzoló Sepenyő nevű várromról alkotott mendemondákat is. De mind a szóban forgó, mind az ezekhez hasonlatos vélekedések a sarlatán tudományok régen meghaladott területére tartoznak. A csillagászat, a fizika, és maga a geometria biztos alapjairól már réges-rég föl számolta a tudatlan kételkedés ezen hiedelmeit.

Szömjédi csak most jut szóhoz.

Így igaz, nyugtázza az elhangzottakat. A kuruzsló remetéek isteni összefüggései, a kredényi fényfőzők és szerkeverők vegytana, és más efféle mesterségesen keltett bizonytalanságok már föl sem vethetők a tudomány mai, kiforrott kérdései közt.

E szavak elhangoztán parányi neszek játéka, izgás-mozgás hallható, mialatt a polcról, a temérdek rendben sorakozó könyv közül egy különösen vastag, barna bőrkötésű példányt leemel a beszélő, fölüti, s szavainak nyomatékául fáradt fölénnyel rábök egyik oldalára. Az eres kéz a tiszteletreméltó képletek

közt nyugodtan tájékozódik. Azután a címzetes doktor, szigorából mit sem engedve, folytatja.

A tudás eme biztos paragrafusai mellett akkor sem megtűrhetők holmi ködösítések, ha a nemes diszciplínának még várnak is további eredményekre. Ám, uram, a legjobb, ha ezen területek átfésülését avatottabb főkre bízza. Amint a polgári gondolkodás hétköznapi, józan és vallásos irányai is helyesen ezt teszik. Hisz a biztosítékaink éppen ezek.

Szomorszegi süketen és megnyugvásra képtelenül támolyog ki.

Szömjédi címzetes doktor visszailleszti szemüvegét, s a tudósok félbeszakított teendőikbe mélyednek ismét, a levegőben pedig ezer apró csengettyű buzgón folytatja táncát.

A nyugtalanító árnyalakkal találkozik Ruzanics tanító úr, mikor estefelé a Pityer utcai, számára mostanában oly kedvessé lett kis ház felé igyekszik. A világtalan kísértet hangok játékból válik ki, formák seregében vész el.

A Pityer utcában nyitott kapu és jó vacsora várja mostanában a tanítót. És az özvegy Petrókné, aki föltűzte még hibátlan gesztenyeszín haját, mert emlékezett rá, hogy így hordta hajdan a megboldogult Ruzanicsné.

Jó estét, köszön Ruzanics a kitáruló ajtóban.

Valahára itt van, sóhajt az asszony, és nem rejti örömét. Jöjjön hát, megterítettem.

A tanító átfagyott kezében virág és kis doboz, úgy lép be.

Jaj, hiszen tudja, hogy nem kellett volna.

Az étkezőben két teríték vár az asztalon, egy palack bor is került a vendéglőből. És a kis Petrók gyereket ma korán lefektették.

Figyeljék csak, óvatosan, milyen komoly hallgatásban esznek, minden kanálkoccanásnak jelentősége van. Ruzanics melegen pillant föl.

Szép ez a ruhája, mondja kissé félszegen.

Petrókné mély mályvaszínű ruhát vett föl. Lám csak, törékeny még benne az asszony dereka.

A kanalak tovább zenélnek. Petrókné is egyre jobban néz. Mégis várunk kell még.

Ruzanics most mintha ki akarna bökní valamit. De félrenyel. Hosszan, körülményesen köhög. Csak az első pohár után szólal meg újra.

Valéria.

Igen, István?

Igy, most, végre, hogy bizonyos már... Összeházasodhatnánk.

Igen, István.

A kanalak most nem csörögnek. Ruzanics hálával tekint az asszonyra.

Sokat megértünk már, mondja.

Az asszony bólint.

Mi, akiktől a könnyű hév már messze maradt, akik túl vagyunk annyi ciferaságon, végtére meglelhetjük a szeretet tisztaságát.

Igen, István, felel Petrókné, szemében odaadó fénnel.

Tisztelet, őszinteség, bizony ezek a fontosak. Ugye elhiszi, Valéria?

Persze, mondja az asszony, s hagyja, hogy a férfi megérintse kezét.

De hagyják most már magukra őket, hallgassák tovább a tél dallamait!

Forog a kar.

A kis tükörben Sulyom doktor gépies, komor léptei láthatók. És az öreg Kotora barna, kis ablakú háza. Nehéz csönd üli meg odabent az emlékekkel megtelő szobákat. A postamester, aki még nyugdíjazása után is csak a hivatására gondolt mindig, az utóbbi hetekben egyre többet beszél csomagokról, táviratokról. De leginkább a levelekről. Hivatalos értesítésekről és esküvői meghívókról, melyek a hivatalban az ő kezétől kapták meg a fontos pecsétet.

Mennyi levelet látott ő!

Ó, igen. A hívatlan tekintetektől borítékok mögé zárkozó komoly szavak, és a nyílt lapokra kiálló dőre szavak.

És tudvalevő, mondta egyre gyakrabban a postamester, hogy az élet is szavakból áll.

Fénytelenedő szemmel megemlékezik leánya előtt a nyaralási beszámolók erősebb és a szerelmes levelek gyöngéd illatáról. A vénleányok lila borítékba csukott betűit, melyeket barátnéikhoz intéznek, a belőlük áradó mentaleheletről lehet fölismerni.

Bizony ennyi csupán.

A napokban pedig már magában is beszél. Szép mesterség volt, az igaz, mondogatja, de e levelek mögül előszáll majd végül a dolgok igazi értelme. Csak figyeljenek.

Figyeljete, szól leányához is, és bizalommal megszorítja a kezét. Mert a valódi igazságra most fény derülhet.

A leány napjait e kérlelő kézzorítás tölti be. S a fájdalmas figyelem, mellyel ez az apjától kapott utolsó megbízatás jár.

Magasra polcolt vánkosok között itt láthatják feküdni a postamestert. A betegszobába belép az orvos, aki utóbb egyre gyakrabban járt ide, de táskájában most már nem sok mindent hozott magával. Kezet mos, megtörülközik. A beteg föl-fölnyög. A lánya mellette ül, a karját fogja.

Az ágy fejénél egy sugallat van elrebbenőben.

Sulyom doktor fertőtlenítőszerrel vesz elő, fecskendővel, valami szerrel próbálkozik, hogy majd jobban érzi tőle magát a beteg. Beadja a haldokló karba. A lány a kihúzott tű nyomán egy kis vérgyöngyöt lát.

Ekkor a nyögés egy pillanatra más lesz.

Talán figyelni most kellene.

De a Kitora lány egy kendő után nyúl, hogy a vért letörölje, az orvos a fecskendő rakja dobozba.

Sóhajt az öreg postamester. Egy kicsi szalag, ami elszáll, borítékok átkötésére való talán, mielőtt bármelyikük odapillantana.

Odakünn Fülke bácsi kászálódik le a létrájáról, zászlókat tűzött ki éppen egy kapu fölé. Hazaigyekvő lakatosok és didergő hivataltiszték járnak az utcán. Vödreg mester, a város legjobb hentes- és mészárosüzletének tulajdonosa, kezében csomaggal, amelyben a szabótól hozta éppen az elkészült, mályvaszínű ruhát feleségének a közelgő ünnepre, egy hóesésből előváló, tündöklő jelenések között elenyésző kísértetalaktól hőköl vissza. A mester lába elől szalagot kap föl egy röpke szellő. Találkozik a bolygó árnnal egy cseléd lány is, és Blauzing úr, a rófoskereskedő, aki ünnep előtti üzleti terveiben van elmélyedve.

Forog a kar.

A tükörben hol egy műhelyajtájának reteszével csörömpölő varga látható, és a szembe dülöngélő Verőczey úr, aki készségesen nyújtja borosüvegét a jóember felé, hol ismét a házak, zászlók, utcafények csodájától megcsalott, tévelygő alak tűnik föl.

Halápi odahaza, a város túlvégében épp szokott lakomáját üli. Túlzó dalam, ami most hallható.

A húsleveses- és főzelékestál üres már, eltűntek a pulykacombok. Az illatos gőzöket eregető bánati főtt oldalas az, aminek a fűszeres nekilát. Egy tepsi káposztás rétes vár az asztalon sorára.

A mennyezetten, a gerenda árnyékában érthetetlen mocorgás folyik.

Odabent a hálószobában pedig már ágyaz Halápiné.

Az utcán egy szalag tekergőzik a szélben, s a kárhozott alak is hazafelé tart, miután eltévedve kísértett egész álló nap fagyos pinceboltokban, és furcsa, hiábavaló kérdésekkel ostromolta a városszéli töltéseket, ám továbbra is az járja háborodott táncát föltűrt gallérja mögé zárkozó fejében, hogy a tettesek vajon merre készülnek kitörni, s hol lelhetné meg valahára azt a bűnös, képtelen és szemfényvesztő kört. De a kísértetet ekkor már csak egy vörös tincsek mögül leskelődő szempár látja.

Tényleg, a tettesek. És hol, merre van a kör?

Hallgassák Glaumber úr kintornáját!

Meleg a délelőtt Ruzanics tanító úr és a vendéglős asszony esküvőjének napján.

A kikiáltófiú megemlékezik a nászról, de van egyéb dolga is.

Hiszen ma van az ünnep. Ma lesz a bál. Reggeltől fogva szól a zene.

Jár a rikkancs duzzadt gégéje. Sorolja az elkövetkezendő eseményeket és látványosságokat. S nem mulasztja említeni Blauzing boltját, ahol délig fönt

a redőny, s még nem késő, ha bárki valami csipkéről, pántlikáról elfeledkezett volna.

A Városháza próbatermében már gyakorol a tűzoltók és az iparegylet közös zenekara. Szól a zene.

Az első hangra a munkások éppen fölállítják nagy ügyel-bajjal a sörsátor egyik rúdját.

A másodikra begördül egy szekér, a ló alig vonszolja a rengeteg boroshordót.

Láthatják a város női dalárdáját, amint a harmadik hangra éppen fölsorakozik. A lacipecsenyések is áttelepültek a piactérről, készítik a nyársakat. Az aszszonyok és a kisasszonyok még nem mutatkoznak, ruháikat meglepetésnek tartogatják a bál kezdetére.

A negyedik hang Patak csendbiztos úré, akinek szemléje ma sem maradhat el. Pattognak a hangok.

Szól a zene.

Az ablakokon kiszálló dióskalácsillat a házormokon lengő címeres lobogókat simogatja. A korán kirakodott árusok réznyomatain is ott ragyog a Vince-címer mindenütt. Az egyik mandulatejáros háta mögött egy szalagot fúj el a szellő.

Csak Szomorszegi rója odahaza a padlót gyötrődve. Egyre szűkebb a szoba, ahogy faltól falig halad hosszában is, keresztben is.

Ekkor azonban megáll, tekintetének egy hirtelen lobbanása most perzseli el szemén a hosszú hónapok hályogát. Már indul is.

Eltökélten siet a zajban, arcát a fölhajtott gallér szegi.

Kövessék csak!

A Templom köz után a főtér sokadalmába ér. Ringanak a lampionok. Javában áll már a tánc. Az emelvényen az iparegylet elnöke vezényli a zenekart. Tündökölnek a napban a réztölcsérek, cintányérok, egy keringő ütemét méri a dob. A párok forgásában jól kivehető Vödreg mester és neje. Járja Ruzanics úr és ifjú felesége is, a gesztenyefürtökön de szép a menyasszonyi fátyoll!

Megjelent a polgármester úr is a családjával.

A doktorék asztalához ülnek, leányukat egy bátor aljegyző nyomban fölkeri. Halápiék az órás Selmecivel beszélgetnek. Blauzing úr elégedetten borozgat egy hárs alatt. A szomszéd fa törzsénél Kotora kisasszonyt láthatják, gyászban jár, mellette viseli az illemet a fiatal Sulyom. Itt az egész város, egy teremtet lélek nem maradt otthon. A kised Patak sincs távol, idetolták a szülei kerek kocsiban. Még a tudós urak, Szömjédi címzetes doktor, Kevény, és a neves Harsch is itt áll tiszteletet parancsoló távolságban a táncolóktól. Odébb Marcell tisztelendő úr nyugtázza atyai biccentéssel a látottakat.

Íme a bál.

Szól a zene. Fújják a kürtösök, a tuba nagyokat böffent.

A multság körének legszélén, a forgatag háta mögött pedig Glaumber úr hajtja a kart.

Szomorszegi elszántsága ellenére is alig győzi átverekedni magát a tömegen. De kezében érzi a talány pecsétjét, amelyet föltörni már egy könnyű mozdulat is elegendő.

A táncosok meg-meglökik a fiatalembert, pörögnek a selymek. A nők ruhaderekán és a férfiak nyakkendőjén egyaránt a mályvaszín a legdivatosabb.

Végre átvergődik Szomorszegi a sokaságon. Nem habozik. Odaáll a kintornás elé, követelő tekintetét a savószín szemekbe fúrja, és rákiált.

Megvan hát valahára! Merre rejti a cinkosait, és az a kör hol van?

Szomorszegi remeg a felindultságtól. Glaumber riadtan hunyorog, igyekezne behúzódni a mályvaszín doboz mögé. Ámulva, értetlenül rázza a fejét.

A kérdés elhangzott.

A kintornás néma, ezért aztán a válasz mindig csak annyi lehet, amennyi a szem előtt áll. A megcsillanó tükörben ott hullámszik és pörög a város.

S mialatt a körben forgó dallam újra meg újra ahhoz a részhez ér, ahol mindig botlik egyet, különösen, a bezáródó esztendő Vince ünnepén tavaszelő havába fordul észrevétlen.

Láthatják, amint egy vörös hajú lány erősen karon fogva táncolni húzza a megmerevedett Szomorszegit, akinek feje fölött kicsiny csengettyűnyelvek inganak békítőleg.

Forog a kar.

Egy tovasodródó szalag könnyedén lendül meg a kintornahanggal teli szélben.

Glaumber úr kalapját emeli, meghajol.

Ha tetszik, szagolják meg a kikelet olajszagú kankalinját a sípláda oldalán!

Búgnak, peregnek a hangok. Tartják az ütemet a rezések is. Az emelvény körül a polgármester úr személyesen intézkedik a bálkirálynő-választás előkészületeinek dolgában, már gyülekezik a bizottság, amely megtekinti a jelentkező hölgyeket. És ha jó a fülük, hallhatják, hogy a kikiáltófiú, megkísérelve túlrikkantani az ünnepi hangzavart, méltatja Debreczky úr lángosos- és céldobósátrát, amelybe Önök is betérhetnek.

Egyszóval nem bánják meg, ha meghallgatják Glaumber úr kintornáját.